MUNCA ŞI RĂSPLATA EI
– o cercetare la granița dintre lingvistică şi istorie –

MONICA BUSUIOC
Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan – Al. Rosetti”

Ideea acestei cărți[1] ne-a fost sugerată de regretatul academician Ion Coteanu, interesat de abordarea unui domeniu necercetat până în prezent din punct de vedere lingvistic. Este vorba de analiza şi descrierea câmpului noțional „efectuarea şi răsplata muncii”.

Principalele contribuții referitoare la acest domeniu sunt de natură istorică, deci cu rezultate relevante pentru istorie. Fiind însă singurele, ele ne-au fost de mare folos, şi, ca urmare, am apelat mult, în cercetarea noastră, la istorici. Acest fapt ne-a întărit convingerea că fără istorie, fără o înțelegere cât mai corectă a epocii cercetate, nu se poate întreprinde o descriere a vocabularului din epoca respectivă.

De altfel, analiza şi descrierea câmpului noțional de care ne-am ocupat, are implicații lingvistice, istorice, sociale, economice, juridice, culturale etc., ca orice studiu cu caracter onomasiologic. Lucrarea, aflată la confluența mai multor domenii de cercetare, comportă o mulțime de aspecte de ordin extralingvistic, de a căror înțelegere depinde interpretarea corectă a faptelor de limbă. Perspectiva lucrării a fost însă primordial lingvistică. În consecință, toate celelalte date au fost subordonate scopului acestei lucrări, care şi-a propus să limpezească conținutul semantic şi modalitățile curente de folosire a termenilor implicați în ideea generală „efectuarea şi răsplata muncii”.

Dată fiind noutatea temei, incertitudinile şi dificultățile de care ne-am izbit în cursul elaborării lucrării ne-au obligat la dezvoltări care pot să pară mai aproape de cerințele unei cercetări social-economice, dar numai în felul acesta am putut descifra semnificațiile cuvintelor din câmpul noțional amintit. Demersul nostru s-ar fi simplificat dacă am fi dispus de studii amănunțite asupra relațiilor social-economice implicate în procesul şi ierarhia muncă-răsplată.

În aceste condiții, o problemă dificilă a constituit-o delimitarea obiectului supus cercetării, în speță selectarea şi întocmirea unui corpus documentar.

---

[1] Monica Mihaela Busuioc, *Munca şi răsplata ei. (secolele XVII–XVIII). Studiu de terminologie*, Bucureşti, Fundația Națională pentru Ştiință şi Artă, 2001; [Vol. II] Bucureşti, 2002.

BDD-V130 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:17 UTC)

În dorința de a beneficia de o informație cât mai bogată şi de a oferi lucrării o bază cât mai solidă, am parcurs o mare cantitate din ce s-a publicat şi are legătură, chiar indirectă, cu tema cercetată. Din zecile de mii de documente excerptate, am recurs la toate cele care priveau diferitele aspecte legate de muncă şi de răsplată (în jur de câteva mii). Numărul mic de documente referitoare la recompensarea muncii, raportat la numărul mare de documente publicate, se explică, poate, prin faptul că ideea de r ă s p l a t ă a m u n c i i , cu toate implicațiile decurgând din ea, a luat forme cu totul noi în timpurile moderne. Multă vreme, ceea ce conta era „munca”, e f e c t u a r e a ei şi nu „răsplata”, r ă s p l ă t i r e a ei, constatare care rezultă din întregul context socio-economic, cunoscut deja din istorie.

Asemenea aspecte puțin relevate de izvoare, pe lângă puținătatea în sine a mențiunilor documentare, ar putea constitui o explicație de ce o astfel de problematică a fost în genere mai puțin sau deloc studiată.

Rigorile impuse de dimensiunea unei astfel de lucrări ne-au obligat să ne restrângem investigația la o perioadă mai scurtă, de numai două secole, de la cele mai vechi texte scrise în l i m b a r o m â n ă , – care, după cum se ştie, apar târziu – trecând prin secolul al XVIII-lea şi mergând până la 1821 inclusiv.

Întrucât secolul al XVIII-lea reprezintă o perioadă foarte puțin cercetată lingvistic, el formează în principal obiectul preocupărilor noastre. Ținând cont de faptul că acest secol cuprinde epoca domniilor fanariote ce durează până la 1821, din motive de unitate şi continuitate, am luat în considerare în cercetare şi primele două decenii ale secolului al XIX-lea.

Constatarea că documentele atestă o evoluție sensibil deosebită, de la secolul al XVII-lea la secolul al XVIII-lea, a modalităților de recompensare, ne-a determinat să împărțim materialul documentar în două secțiuni corespunzând la două perioade istorice: prima, până la instaurarea domniilor fanariote (1711 pentru Moldova şi 1716 pentru Țara Românească) şi a doua, cea a domniilor fanariote, de la 1711; 1716 până la 1821, când sfârşesc aceste domnii. Acestei periodizări stricte, care are în vedere istoria, nu i se pot subsuma şi documentele din Transilvania, scrise în limba română. Deşi puține la număr, ele au fost reținute în lucrare pentru aportul lor informativ la clarificarea termenilor în discuție.

Textele în care apar termenii referitori la răsplata muncii folosite în cercetarea noastră sunt de două feluri:

– textele care se referă la sistemul de recompensare şi în care se precizează condițiile de recompensare. Ele form ează marea majoritate a izvoarelor, cuprinzând documente de arhivă, cu caracter administrativ, juridic, economic, fiscal, diplomatic etc., cele mai multe nefolosite încă în cercetarea lingvistică propriu-zisă;

– texte care arată felul de folosire în limba română a acestor termeni (de ex. cronicile, deşi ele nu prezintă întotdeauna suficientă rigoare).

O dată delimitat obiectul investigației noastre, a fost necesar să definim termenii relației de răsplătire şi să stabilim metodologia de lucru.

BDD-V130 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:17 UTC)

Am plecat de la ideea că orice răsplată a unei munci convenite presupune existența unui raport între doi termeni: muncă şi răsplată, primul implicând, la rândul lui, un executant (persoana care efectuează munca şi care primeşte răsplata), iar al doilea, un beneficiar (persoana care acordă răsplata şi pentru care se prestează munca, care este de fapt persoana care angajează şi / sau beneficiază de munca efectuată).

Întrucât lucrarea tratează lexicul din perioada sus-menționată, atât noțiunea de m u n c ă , cât şi cea de r ă s p l a t ă au fost interpretate într-o accepțiune foarte largă. Astfel, am înțeles prin m u n c ă orice activitate pe care o efectuează cineva, dar şi care decurge din exercitarea unei funcții ori din deținerea unei calități în administrația de stat sau în cadrul unei comunități, ca şi orice serviciu pe care îl prestează cineva ori un act prin care se produce ceva în vederea obținerii unei răsplăți; iar prin r ă s p l a t ă: tot ceea ce provine sub orice formă ca urmare a îndeplinirii unei obligații oarecare, tot ceea ce se dă de către cineva cuiva în cadrul unei înțelegeri (convenții) de un anumit tip în vederea recompensării.

Definirea celor patru membri ai relației de răsplătire a oferit un prim mod de organizare a materialului. Din confruntarea acestor membri cu totalitatea datelor furnizate de documente a rezultat un model de analiză, ce a putut fi aplicat la descrierea tuturor termenilor discutați în lucrare. Modelul cuprinde următorii factori: prima atestare (vechimea termenului), originea termenului, răspândirea geografică, tipurile de documente în care apare, cui se acordă (cui nu i se acordă), pentru ce se acordă, cine acordă, perioada pentru care se acordă, modalitățile de acordare, conținutul răsplății, pe ce bază se acordă.

Dat fiind faptul că în perioada de care ne ocupăm problema recompensării muncii nu se punea în acelaşi fel ca în epoca modernă sau contemporană, modalitățile de recompensare şi felul în care acestea erau denumite sunt nu numai deosebite de cele de mai târziu, dar şi cu mult mai variate şi complicate. Întregul sistem de recompensare era în mare parte diferit de cel actual, iar termenii ce desemnează modalitățile de răsplată, de altfel destul de numeroşi, provin din diverse zone semantice.

Aceasta deoarece nu exista la vremea aceea un sistem instituționalizat şi nici generalizat, potrivit căruia să se acorde răsplata pe baza unei angajări în muncă. Felul în care era organizată societatea (predominanța economiei naturale închise) nu permitea acest lucru. Numai în unele sectoare ale vieții sociale (Curtea domnească şi armata) şi numai în legătură cu unele categorii de persoane apare mai întâi în mod sistematic ideea de r ă s p l a t ă .

Treptat această idee se va generaliza şi va evolua spre formele actuale; inițial însă ea era concepută altfel de ceea ce se ştie acum că înseamnă *răsplată,* existând în esență două modalități de a o concepe atât din punctul de vedere a ceea ce se oferă (primeşte) drept răsplată (respectiv conținutul răsplății), cât şi din punctul de vedere al celui ce o dă efectiv, şi anume:

– o modalitate care consta în acordarea unei anumite forme de răsplată p r o p r i u - z i s e de către persoana care angaja şi recompensa, răsplată care

BDD-V130 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:17 UTC)

corespunde accepțiunii curente a cuvântului, dar şi ideii mai moderne de s a l a r i z a r e şi

– o altă modalitate, cu totul diferită de prima, ce reflectă un sistem de recompensare, probabil mai vechi şi care consta în acordarea în mod oficial de către persoana care angaja şi recompensa nu a unei forme de răsplată, ci a unui drept de a primi (reține) în beneficiul propriu ca *răsplată,* cu totul a l t c e v a decât ceea ce se înțelege astăzi prin *răsplată.* Acest *altceva* de care avea dreptul să beneficieze cineva şi care constituia mai degrabă o *sursă de câştig* pentru acesta decât o răsplată propriu-zisă, era constituit din diferite şi numeroase obligații fiscale (dări, biruri, impozite), taxe, cote-părți, amenzi, cadouri (obligatorii), despăgubiri, servicii, avantaje etc. – sistem întâlnit în toate țările în acea perioadă istorică.

Afirmațiile istoricilor ar putea conduce la ideea că a doua modalitate ar fi anterioară celeilalte: „Din momentul în care – pe lângă vechiul sistem de plată, prin venituri şi plocoane legate de natura slujbei – dregătorii au început să primească şi o leafă fixă lunară, s-a pus problema fondurilor necesare în acest scop”.[2] Documentele atestă însă încă de la început categorii de persoane răsplătite în ambele feluri. S-ar putea ca cele două modalități să fie chiar concomitente şi nu succesive, absența documentelor împiedicându-ne să facem cu certitudine vreo afirmație în acest sens. Un lucru este sigur: cele două sisteme coexistă în toată perioada pe care am studiat-o.

Trebuie precizat şi faptul că cele două modalități de recompensare erau pe atunci, nu numai răspândite în egală măsură, dar şi legale, adică recunoscute în mod oficial şi legiferate prin dispozițiile domneşti în vigoare. Ele reflectă stadiul de evoluție a societății româneşti din secolele XVII–XVIII – evoluție ce prefigurează trecerea de la mai vechile sisteme de recompensare (mai vechi, pentru că sunt abandonate chiar în perioada cercetată), la cele noi şi moderne (noi şi moderne, pentru că apar înregistrate în documente în această perioadă şi continuă până astăzi).

În conformitate cu cele două modalități de recompensare, rezultă că r ă s p l a t a era atât o *formă de răsplată* propriu-zisă, ce se da pentru o muncă efectuată – corespunzător primei modalități de recompensare, cât şi o *sursă de câştig* ce se lua (primea) drept răsplată, deşi nu era dată întotdeauna numai în scopul de a recompensa o muncă efectuată, ci şi pentru a crea câştiguri diverşilor dregători – corespunzător celei de a doua modalități de recompensare.

Această distincție între *forme de răsplată* şi *surse de câştig* a fost motivată şi de faptul că ea se traduce pe plan lingvistic în mod diferit.

Formele de răsplată sunt denumite prin anumiți termeni specializați ce semnifică prin ei înşişi ideea de r ă s p l a t ă , de ex. ***leafă, simbrie, plată*** etc.

Sursele de câştig sunt reprezentate de anumiți termeni comuni ce semnifică diferite dări, taxe, amenzi, cadouri etc., de ex. ***avaet, telalâc, gloabă, plocon*** etc. Astfel de termeni nu par a avea, cel puțin la prima vedere, vreo legătură cu ideea de r ă s p l a t ă , o dare, o taxă, o amendă etc. nefiind propriu-zis destinate pentru

[2] Constantin C. Giurescu, *Istoria Românilor,* III_2, 700.

BDD-V130 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:17 UTC)

recompensarea unei munci. Dar ele ajung să capete o astfel de destinație numai în momentul când se legiferează dreptul de a dispune în folos propriu de o astfel de dare, taxă, amendă etc.

Cadourile au, în perioada studiată, o situație specială, deoarece există o serie de cadouri obligatorii care aveau un caracter instituționalizat şi care erau reglementate de către domn sau impuse de obligațiile față de Poarta Otomană în cadrul raporturilor de vasalitate.

Condiția ca un termen ce desemnează o dare, o taxă, o amendă, un cadou (obligatoriu) etc. să reprezinte o sursă de câştig este ca el să apară atestat în documente ca fiind reținut sau primit în beneficiul cuiva, deci în legătură cu recompensarea unei anumite categorii de persoane.

Analiza şi descrierea celor două categorii de termeni implicați în ideea generală „efectuarea şi răsplata muncii" a presupus un mare volum de muncă, pe parcursul a peste 10 ani. Deşi studierea tuturor termenilor s-a făcut împreună, rezultatele cercetării s-au dovedit prea vaste pentru a putea fi cuprinse într-un singur volum.

Ca urmare, primul volum al lucrării a fost consacrat termenilor care reprezintă formele de răsplată propriu-zise, întrucât ei aparțin prin semnificația lor de bază câmpului noțional „efectuarea şi răsplata muncii". Puțin numeroşi, aceşti termeni au o individualitate semantică bine conturată, având caracteristici de utilizare asemănătoare, fapt pentru care ei pot fi folosiți alternativ, în perioada studiată, în desemnarea aceleiaşi recompense. Ei formează câmpul principal, cu o structură omogenă, compactă şi unitară, în jurul accepțiunii curente a noțiunii de r ă s p l a t ă (a muncii).

Şi, deşi întâmplător, dar semnificativ totuşi, este faptul că prima atestare pe care am întâlnit-o a unui termen referitor la răsplată (***leafă***), aparține acestui câmp.

Printre ei a fost inclus şi termenul ***venit,*** care are o poziție centrală în câmpul mare al recompensării muncii, fiind considerat un termen de legătură între cele două categorii de termeni reprezentând cele două modalități de recompensare. El este cel care a facilitat antrenarea în câmpul semantic al recompensării (muncii) a celorlalți termeni, care nu au legătură directă cu ideea de r ă s p l a t ă şi care denumesc diferitele dări, taxe, amenzi, cadouri etc. Aceasta deoarece, din analiza documentelor, rezultă că ceea ce constituia ***venit*** se referea atât la sursele de câştig, cât şi la formele de răsplată.

Al doilea volum al lucrării a fost rezervat termenilor referitori la sursele de câştig, care formează o zonă distinctă, eterogenă, adiacentă însă câmpului noțional. Aceşti termeni, foarte numeroşi, dar şi diferiți între ei, provin din câmpuri semantice deosebite. Ceea ce îi uneşte este tocmai această capacitate a lor de a fi utilizați, în anumite condiții, în legătură cu ideea de r ă s p l a t ă, utilizare care îi apropie între ei şi care justifică includerea lor în câmpul semantic al recompensării (muncii).

Tratarea lor a fost structurată în trei serii distincte în conformitate cu câte o idee centrală:

– ideea de c o n t r i b u ț i e f i s c a l ă şi de c o n t r a v a l o a r e a unor servicii pentru seria termenilor referitori la dări şi taxe;

BDD-V130 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:17 UTC)

– ideea de p e n a l i z a r e pentru seria termenilor referitori la amenzi;

– ideea de c a d o u pentru seria termenilor referitori la cadouri.

Analiza termenilor desemnând sursele de câştig a proiectat o lumină nebănuită asupra universului reprezentat de dări, taxe, amenzi, cadouri etc., aceştia căpătând valenţe noi rezultate din utilizări noi, care izvorăsc din nevoia de a denumi diversele raporturi dintre cei ce muncesc şi cei ce răsplătesc.

Categoriile de persoane care au dreptul de a beneficia de o *sursă de câştig* în folos propriu, au acest drept în calitate de deținători ai unei dregătorii în stat – orice dregătorie reprezentând în principal o funcție, un anumit rang bine stabilit într-o ierarhie de ordin administrativ şi abia în subsidiar, o activitate de o anumită natură.

În virtutea acestei calități, a autorității pe care o conferă deținerea unei dregătorii, dregătorii primesc de fapt ceea ce revine de drept dregătoriei respective şi nu unui dregător anume, conform unei tradiții, a unei practici vechi consacrate prin o b i c e i. Pentru fiecare dregătorie era instituit din vechime şi fixat prin tradiție un anumit *câştig,* special şi specializat, în legătură directă cu atribuțiile dregătoriei respective.

Faptul că funcția este cea avută în vedere când domnul legiferează dreptul de a beneficia de o sursă de câştig ar putea constitui o explicație pentru obligația existentă pe atunci ca subalternii să-i plătească pe superiori. Poate părea ciudat astăzi ca ceva luat din partea unui subaltern (constând din cote-părți din încasări sau din cadouri obligatorii) să fie considerat drept răsplată, dar acest sistem era curent pe vremea aceea şi deriva din principiul vechiului regim apusean „funcția hrăneşte pe funcționar”.[3]

Cele două modalități de recompensare rezultate în urma analizei se întrepătrund şi se condiționează, niciuna dintre ele neputând fi pe deplin înțeleasă fără a se recurge la cealaltă. Numai considerate împreună, ele oferă o imagine de ansamblu asupra a tot ceea ce este implicat în relația muncă-răsplată în perioada studiată.

Cercetarea pe care am întreprins-o suplineşte şi completează lipsa de informație privitoare la epoca în discuție şi oferă un tablou mai fidel al realității reflectate în documentele investigate. Privit în epocă, sistemul de răsplată a muncii este departe de a fi simplu, evoluția lui reflectând începutul de transformare şi de modernizare a modalităților de recompensare, mai ales în secolul al XVIII-lea şi în special în perioada de după 1740.

Dacă nu se poate vorbi în mod cert de o prioritate în apariția uneia dintre modalități, în schimb se constată în perioada studiată cum se renunță treptat la recompensarea prin care se acorda dreptul de a reține în folos propriu o dare, o taxă, o amendă, un cadou obligatoriu etc. Această renunțare în favoarea modalității de acordare a unei anumite forme de răsplată este ilustrată prin felul cum sunt utilizați în epocă termenii ***leafă*** şi ***venit.*** Raportul dintre ei reflectă în mare întregul proces de recompensare în cursul căruia are loc generalizarea ideii de s a l a r i z a r e în mai toate compartimentele vieții sociale.

[3] N. Iorga, *Studii şi documente,* XXII, 21.

BDD-V130 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:17 UTC)

Epoca fanariotă corespunde unei perioade în care se manifestă o schimbare în natura relațiilor sociale şi, implicit, a raporturilor de muncă şi răsplată, în directă legătură cu noua organizare a țării.

Poate niciun alt termen referitor la recompensarea muncii nu reflectă mai bine şi mai exact transformările petrecute în această perioadă ca cel de ***leafă,*** domnii fanarioți fiind preocupați de instaurarea unor cadre instituționalizate noi, necesare funcționării în bune condiții a serviciilor statului.

În acest sens, am vrea să remarcăm un alt lucru de o deosebită importanță. Ocupându-ne de o epocă atât de controversată, cea a domniilor fanariote, rezultatele cercetării noastre, referitoare la această perioadă, confirmă considerațiile şi aprecierile istoricilor atenți la aspectele pozitive şi înnoitoare ale epocii fanariote.

Lucrarea de față a reuşit să ilustreze cât mai exact amplul proces de modernizare a țării ce caracterizează epoca fanarioților.

Numeroasele reforme promovate aproape în toate domeniile organizării de stat şi sociale atestă o atenție deosebită acordată transformării diverselor compartimente ale societății: administrație, asistență sanitară, justiție, construcții edilitare, transporturi, poşte, finanțe, vămi etc., nemaivorbind de Curtea domnească care capătă o nouă înfățişare. Acest proces de modernizare este reflectat de terminologia epocii, de felul în care noile relații de muncă şi răsplată sunt denumite. În aceste condiții, se poate afirma că stadiul atins de sistemul de efectuare şi de recompensare a muncii constituie unul dintre indicii gradului de dezvoltare a societății româneşti din acea epocă.

Pentru a exemplifica cele afirmate mai sus, ne-am referit doar la felul în care studierea, din perspectivă onomasiologică, a evoluției lingvistice şi a relațiilor dintre doi termeni, ***leafă*** şi ***simbrie,*** a permis proiectarea rezultatelor investigației noastre asupra istoriei economice şi sociale a Țărilor Române în secolele XVII–XVIII.

Dacă în secolul al XVII-lea se putea vorbi de o specializare a folosirii termenului de ***leafă,*** mai ales în legătură cu **armata** (conform cu sensul etimonului lui ***leafă***), în veacul al XVIII-lea, ***leafă*** devine termenul curent în cancelaria domnească pentru recompensarea activităților desfăşurate la Curtea domnească sau în administrația statului – domenii în legătură cu care în secolul al XVII-lea era folosit ***simbrie.***

Până la domniile fanariote, caracteristic pentru ***simbrie*** era faptul că termenul avea o accepțiune „administrativă", fiind utilizat pentru a denumi retribuirea celor din ***administrație.*** Erau răsplătiți în această formă atât funcționarii curții domneşti, cât şi cei aflați în slujba statului, incluzând pe boierii-dregători – ne referim desigur la cei despre care s-au păstrat informații în Condica vistieriei din timpul lui Constantin Brâncoveanu.

În legătură cu această condică, trebuie să facem o paranteză: deşi ea a stat în atenția multor istorici, aceştia nu au remarcat în niciun fel utilizarea termenului ***simbrie*** pentru retribuirea dregătorilor. Cu o singură excepție: în *Dicționarul de instituții feudale,* elaborat de cercetătorii Institutului de Istorie „N. Iorga", se menționează în cazul a numai două categorii (*marele clucer,* şi respectiv, *clucerul al II-lea* şi *marele comis*), atestate în condica lui Brâncoveanu, că primesc ***simbrie*** anual – dar nu şi în cazul altora, de ex.: *capuchehaia, comişel, grămătic, logofăt* şi *pitar.*

BDD-V130 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:17 UTC)

Revenind la cercetarea noastră, se poate afirma, pe baza informațiilor din Condica vistieriei, că boierii-dregători primeau numai ***simbrie*** şi nu ***leafă*** la curtea lui Brâncoveanu şi probabil în tot secolul al XVII-lea.

În secolul al XVIII-lea, aceste categorii sunt recompensate cu ***leafă. Leafă*** a luat locul lui ***simbrie,*** ajungând termenul consacrat la Curtea domnească. Toți boierii-dregători, funcționari ai statului sau ai domnului, nu beneficiază în acest secol decât de răsplata cu ***leafă*** (asociată şi cu alte surse de câştig, boierii-dregători fiind cei în legătură cu care sunt atestate ambele modalități de recompensare şi în cazul cărora se va înregistra în secolul al XVIII-lea o schimbare în modul de răsplătire, corespunzător cu noua idee de s a l a r i z a r e, introdusă în administrația de stat de către domnii fanarioți).

Se observă astfel că sfera de utilizare a termenului ***leafă,*** depăşind granițele domeniului militar, se lărgeşte foarte mult: toți cei care intră într-o relație de tip domn(stat) – angajat în cadrul raporturilor de muncă-răsplată sunt plătiți cu ***leafă.*** Din aceste motive, domeniul de folosire predilect al lui ***leafă*** în secolul al XVIII-lea este cel administrativ, înțelegând prin a d m i n i s t r a ț i e tot ceea ce ține de organizarea serviciilor statului şi ale domnului.

Faptul că ***leafă*** este întrebuințat încă de la sfârşitul secolului al XVI-lea şi pentru alte sectoare ale vieții sociale (Curte domnească, administrație, şcoală, biserică), chiar dacă acest lucru este în proporție redusă față de utilizarea lui ***leafă*** în legătură cu cei din **armată,** facilitează înțelegerea modului în care el va fi folosit în secolul al XVIII-lea. Termenul nu mai apare atestat în documente timp de aproape 40 de ani, între condica lui Brâncoveanu (1694–1704) şi apariția primelor condici ale fanarioților (1741), – perioadă care corespunde acestei modificări în utilizarea şi semnificația cuvântului.

Alături de utilizarea termenului ***leafă*** pentru a denumi răsplata unei activități depuse, trebuie să amintim şi faptul că el este utilizat numai în secolul al XVIII-lea în scopul de a desemna nu o răsplată pentru o muncă efectuată, ci un „avantaj" oferit din cu totul alte considerente (ajutor sau favoare). Acordarea lui stă la discreția domnului, iar modul în care ***leafă*** ajunge să semnifice, abia în ultimul pătrar al secolului al XVIII-lea ideea de a v a n t a j reprezintă un proces semantic nesemnalat încă, care oferă şi o altă imagine asupra acestui cuvânt.

Evoluția raporturilor de muncă şi răsplată a ei, la nivelul întregii vieți sociale, reflectată prin terminologia epocii, contribuie la o înțelegere cu caracter global, dar şi nuanțat a societății româneşti din perioada de până la sfârşitul domniilor fanariote, oglindind totodată şi prefacerile social-economice.

SURSE

Anatefterul. Condica de porunci a vistieriei lui Constantin Brâncoveanu. Editat de Dinu C. Giurescu, în *Studii şi materiale de istorie medie*, V (1962), p. 353-505. [Documente dintre 1672 şi 1740]

Condica lui Constantin Mavrocordat. 1740–1741, Ediție cu introducere, note, indici şi glosar alcătuită de Corneliu Istrati. Vol. I–III. Iaşi, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2008. I: 639 p.; II: 777 p.; III: 534 p.

BDD-V130 © 2014 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:17 UTC)

Condica de venituri şi cheltuieli a vistieriei de la leatul 7202-7212 (1694-1704). Publicată de C. D. Aricescu în *Revista istorică a arhivelor României*, vol. III, Bucureşti, 1873.

Lefile şi veniturile boierilor Moldovei în 1776. Document de la Grigore A. Ghica Vv. Publicat cu o introducere de Petru Răşcanu. Iaşi, Tipografia Națională, 1887.

Dicționarul limbii române. (Academia Română) Sub conducerea lui Sextil Puşcariu. Tomul I. Partea I: *A–B*. Bucureşti, Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, 1913; Tomul I. Partea II: *C*. Bucureşti, Tipografia Ziarului Universul, 1940; Tomul I. Partea III. Fascicula I: *D – De.* Bucureşti, Universul, Intreprindere Industrială a Statului, 1949; [Fascicula II: *De–Desțina;* şpalt, 1948]; Tomul II. Partea I: *F–I*. Bucureşti, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, 1934; Tomul II. Partea II. Fascicula I: *J – Lacustru.* Bucureşti, Tipografia Ziarului Universul S. A., 1937; Tomul II. Partea II. Fascicula II: *Ladă–Lepăda.* Bucureşti, Tipografia Ziarului Universul S. A., 1940; Tomul II. Partea II. Fascicula III: *Lepăda–Lojniță.* Bucureşti, Tipografia Ziarului Universul S. A., 1948.

Dicționarul limbii române. (Academia Română) Serie nouă. Redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur şi acad. Ion Coteanu. Din anul 2000, redactori responsabili: acad. Marius Sala şi acad. Gheorghe Mihăilă. Bucureşti, Editura Academiei. Tomul VI. Litera *M*: 1965–1968; Tomul VII. Partea 1. Litera *N*: 1971; Tomul VII. Partea a 2-a. Litera *O*: 1969; Tomul VIII. Litera *P*: 1972–1984; Tomul IX. Litera *R*: 1975; Tomul X. Litera *S*: 1986–1994; Tomul XI. Partea 1. Litera *Ş*: 1978; Tomul XI. Partea a 2-a şi a 3-a. Litera *T*: 1982–1983; Tomul XII. Partea I. Litera *Ț*: 1994 ; Tomul XII. Partea a 2-a. Litera *U*: 2002; Tomul XIII. Partea I şi a 2-a şi a 3-a. Litera *V* şi literele *W, X, Y*: 1997–2005; Tomul XIV. Litera *Z*: 2000 ; Tomul I. Partea a 3-a. Litera *D. D – Deînmulțit,* 2006; Tomul I. Partea a 4-a. Litera *D. Deja – Deținere.* 2006; Tomul I. Partea a 5-a. Litera *D. Deținut – Discopotiriu.* 2007; Tomul I. Partea a 6-a. Litera *D*. *Discord–Dyke.* 2009; Tomul IV. Litera *L. L–Lherzolit.* 2008; Tomul V. Litera *L. Li–Luzulă.* 2008; Tomul I. Partea a 7-a. Litera *E. E–Erzaț.* 2009; Tomul I. Partea a 8-a. Litera *E. Es–Ezredeş.* 2010; Tomul III. Literele *J, K, Q.* 2010.

Instituții feudale din Țările Române. Dicționar. Coordonatori: Ovid Sachelarie şi Nicolae Stoicescu. Bucureşti, Editura Academiei, 1988.

Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor.* Vol. I – II_{1-2} – III_{1-2}. Bucureşti, Fundația Regală pentru Literatură şi Artă Regele Carol II, 1935–1946.

N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*. Vol. I–XXXI. Bucureşti, Minerva, 1901–1916.

Istoria românilor. Curs făcut la Facultatea de Litere din Bucureşti de V. A. Urechia, Publicat sub direcțiunea … I–$X_{A–B}$–XIII. Bucureşti, Lito-Tipografia Carol Göbl (I–IV), Institutul de Arte Grafice Carol Göbl (IX–$X_{A–B}$), Tipografia şi Fonderia de Litere Thoma Basilescu (V–VIII, XI–XIII), 1891–1901. *Seria 1774–1800.* I: *1774–1786. Alexandru Ipsilante-Mavrogheni*; II: Anexele la vol. I; III: *Epoca lui N. Mavrogheni. 1786–1791;* IV: *1791–1792*; V: *1793–1796.* VI: *Anexe la volumul V.*; VII: *1796–1800. Seria 1800–1834.* VIII: *1800–1806.* Primul volum din secolul al XIX-lea; IX: Al 2-lea din secolul al XIX-lea. *Ocupațiunea rusească din 1806–1812.* X: Al treilea din secolul al XIX-lea. Anexe la vol. anterioare; XI: Al 4-lea din secolul al XIX-lea, *1812–1818. Domniile lui Caragea şi a lui Sc. Calimach*; XII: Al 5-lea din secolul al XIX-lea. *Domnia lui Alex. N. Şuțul şi a lui M. Şuțul.* 1818–1821; XIII: *Revoluțiunea de la 1821.* XIV: *Domniile lui Gr. D. Ghica şi Ioniță Sturdza.* XV: *Domniile lui Gr. D. Ghica şi Ioniță Sturdza.* XVI: *Ocupațiunea rusească şi Regulamentul organic din 1828–1834.* XVII: *Indice general al tutor XVI volume.*

BDD-V130 © 2014 Editura Universității din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 21:00:17 UTC)